

Visions are not seen purely by the eyes but through the spirit.

Stevie Wonder

De grot van Plato

Stel je voor dat je vastgeketend bent in een donkere grot. Achter je bevindt zich een spleet die in de rots gekerfd werd en waardoor licht penetreert dat schaduwen van jezelf, jouw lotgenoten en de buitenwereld projecteert op de rotswand recht voor je. Omdat je je hoofd niet kunt omdraaien, kan je alleen naar deze muur kijken. Het schaduwspel beschouw je als jouw realiteit want je hebt gans je leven nog niets anders gezien. Plots slaagt een van je makkers erin zich los te rukken en uit de grot te ontsnappen. Hij wordt letterlijk en figuurlijk verblind: wat hij in de buitenwereld waarneemt beantwoordt in de verste verte niet aan wat hij tot nu toe als werkelijkheid aanschouwd heeft. Hij voelt het als zijn plicht om de anderen hiervan op de hoogte te brengen. Maar wat blijkt: ze geloven hem niet. Hun meningen zijn vastgeroest door de levenslange ervaringen in de grot.

Dit verhaal dat 'de allegorie van de grot' wordt genoemd, gebruikt de Griekse filosoof Plato (427 v.o.j.) om ons duidelijk te maken dat we 'de ware aard van de dingen' slechts indirect aanschouwen. We nemen met onze zintuigen een veelvoud van deelrealiteiten waar maar volgens Plato zijn dat slechts 'afbeeldingen' van de ware ideeën, het zijn slechts schaduwen ervan. De discussie over het kunnen weergeven van 'waarheid' en 'werkelijkheid' is nog steeds actueel.

Zien met het hart

De grot van Plato kan vergeleken worden met de camera obscura, het oerprincipe van de fotografie. In een zwarte doos waarbij aan een kant een gaatje ter grootte van een speldenprik gemaakt wordt, dringt het licht binnen en vormt een gespiegeld beeld van de

buitenwereld op de tegenovergestelde wand. Fotografie heeft dus reeds van bij haar geboorte in 1839 te maken gehad met duisternis: de camera obscura, het zwarte doek waarbij fotografen zich afschermen van het licht om het beeld op het matglas beter te kunnen controleren, de donkere kamer als laboratorium, de chronofotografie van Etienne-Jules Marey (Fr., 1830-1904), en de techniek van het schilderen met licht in de volledige donkerte. Duisternis inherent aan mensen met een visuele beperking, is een bondgenoot van fotografie. "Photography must belong to the blind, who in their daily existence have learned to become the masters of camera obscura"¹, poneert Evgen Bavčar, de blinde dichter, filosoof en fotograaf. Zijn beelden net zoals de beelden van de deelnemers van de workshop 'Echo's van het licht', bewijzen dat fotografie, van en door mensen met een visuele beperking, meer is dan een vrijetijdsbesteding. Ze zijn een uitdrukking van hun dromen en verlangens, een communicatiemiddel. Deze beelden getuigen dat mensen met een visuele beperking vanuit hun geleefde zintuiglijke ervaring hun werkelijkheid die volgens Plato onzichtbaar en onvatbaar is, op voorhand visualiseren en gestalte geven. Of zoals Bavčar het uitlegt: "All the images I create, exist beforehand in my mind and are perceived by my third eye, that of the soul"². Inderdaad, fotografie is meer dan een technische aangelegenheid. De pakkende foto's worden gemaakt vanuit de ziel, de emoties, de herinneringen. Kijken met je ogen is niet altijd het belangrijkste want kijken impliceert niet altijd dat je ook ziet. Zien doe je met jouw hart!

De parabel van de jager

Traditionele fotografen gaan met hun camera op jacht op zoek naar gebeurtenissen op straat of in de natuur. Ze fotograferen het meest op reis omdat het oog dan geprikkeld wordt door 'het andere' en ze op die manier de wereld kunnen verzamelen. Ze 'trekken, 'pakken' foto's en geven er een betekenis aan. De vernieuwende fotograaf zal een foto 'maken'. Zij/hij zal los van vooroordelen, denkpatronen, regels en conventies, vanuit zijn of haar eigen geest betekenissen geven aan de realiteit en een eigen realiteit construeren. Het eigene van de fotografie, haar originaliteit is het vastleggen van herinneringen aan een ogenblik dat innerlijk beleefd wordt door middel van de blik. Deze innerlijke blik wordt getransformeerd naar een beeld dat geconstrueerd wordt en dat de communicatie prikkelt. Het proces van de *lightpainting* is hiervan een sprekend voorbeeld. De beelden worden eerst bedacht. Geheugen, tijd, dromen, het onderbewuste, de verbeelding en de creativiteit spelen hierbij een rol. Iedere (blinde) deelnemer is op haar/zijn beurt regisseur. Het 'waarom' van de beelden wordt in groep gecommuniceerd, het 'hoe' wordt besproken om dan uiteindelijk naar de studio, de donkere kamer te gaan om samen het beeld te construeren. Fotografie wordt een sociale praktijk.

---

1 "Fotografie moet toebehoren aan de blinden, die in hun dagelijks bestaan geleerd hebben de meesters van de camera obscura te worden".

2 "Alle beelden die ik creëer bestaan op voorhand in mijn geest en worden waargenomen door mijn derde oog, dat van de ziel".

Tableau Vivant

Volgens de Franse filosoof Roland Barthes (1915-1980) is fotografie als kunstvorm meer met theater verbonden dan met schilderkunst. Dit is een interessante gedachte. De encenering van de objecten en subjecten in de studio, de regie van de hoofdrolspeler, de interactie van de assistenten, de bewegingen van de lichamen en de zaklampjes tijdens het schilderen-metlicht in de studio, hebben veel weg van een performance. Tijd en ruimte, licht en beweging bevruchten elkaar. Bovendien staat aan de wieg van de fotografie het diorama van Louis Daguerre (Fr., 1787-1851) die met lichteffecten verschillende taferelen en emoties kon oproepen. Toch is het uiteindelijk resultaat, de foto, een gestolde herinnering van de wonderlijke ervaring die de deelnemers lichamelijk en poëtisch kon bekoren.

Ceci n'est pas une pipe

De foto's als resultaat van 'Echo's van het licht' beklemtonen de diepe verwantschap tussen fotografie en surrealisme. Deze beelden scheppen een realiteit boven een andere realiteit. Ze zijn een verdubbeling van een realiteit, een sur-realiteit. De (on)gewone gang van zaken van het leven wordt stopgezet en vastgelegd in een fascinerend beeld dat tegelijk precies en onmogelijk is. De surrealistische wens om de grens tussen kunst en leven, bewustzijn en onderbewustzijn, professioneel en amateur, het opzettelijke en het ongewilde weg te werken, wordt in de praktijk van de fotografie in het algemeen en in de methode van het schilderen-met-licht in het bijzonder, verwezenlijkt. De kracht van de 'echo's van het licht' wordt verwekt door de vervreemding, het kleurenpalet, de aura's en de ongewone beeldsthetiek. "La beauté sera convulsive, ou ne sera pas³", is de visie van de André Breton (Fr., 1896-1966), de grondlegger van het surrealisme, op schoonheid. Fotografie is in staat een duplicaatwereld te scheppen die dramatischer en opwindender is dan de natuurlijke wereld. Fotografische afbeeldingen verwijzen naar de werkelijkheid maar zijn terzelfdertijd een illusie van deze werkelijkheid. Deze specifieke relatie staat bekend als de paradox van de fotografie.

© Hilde Braet

---

3 "Schoonheid zal stuiptrekkend zijn, of het zal niet-zijn".

Verder lezen

Barthes R. (1980). *La chambre Claire: note sur la photographie*. Cahiers du cinema, Gallimard Seuil.

Mathijs E. & Hessels W. (2007). *Waarheid en werkelijkheid: feitelijke, fictionele en artistieke representaties van de realiteit*. VUBpress.

Rothenstein J. & Gooding M. (Eds) (2016), *The blind photographer*. Redstone press.

Sontag S. (1977). *Over fotografie*. Diogenes.

Swinnen J. (2002). Fotografie en travestie: autoreflexief versus projectief. De fotografische dimensie als agogisch kruispunt tussen esthetiek, politiek en techniek. In W. Elias & T. Vanwing (Reds.), *Vizier op agogiek* (pp. 234-262). Garant.

Swinnen, J. (2005). *De lichte kamer: de onverborgen fotografie*. Garant.